

Από τον αναγνώστη μας κ. Γιάννη Πατέλλη πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

Μ' άφορμή τό άρθρο τής 'Ε. Γιομπρέ «Προβληματικές περιοχές» στο τεύχος 7 του περιοδικού σας, θά ήθελα νά κάνω μερικές διαπιστώσεις σχετικά μέ τό πνεύμα πού πολλοί μελετητές αναφέρονται, αντιγράφουν, καί... ύποσημειώνουν άλλους έρευνητές. 'Η αλήθεια είναι ότι σκέφτηκα πολύ πρίν σάς γράψω τίς παρατηρήσεις μου αὐτές άφού ὅλοι μας συνήθως σέ τέτοιες εύαισθησίες αντιδρούμε μέ τό «δέν άρνέσσαι» ή «τί νομίζεις...; ὁ τάδε ότι αὐτός ανέκάλυψε τήν πυρίτιδα;» κ.λ.π. Τέλος πάντων, μέ επίγνωση μιάς παρόμοιας κριτικής θά σάς παρακαλοῦσα νά δημοσιεύετε τό γράμμα μου αὐτό.

1. Στήν σελίδα λοιπόν 156, ύποσημείωση άρ. 34 γίνεται ή πρώτη καί τελευταία αναφορά στο άρθρο μου «'Επίτεδο ζωής στίς άγροτικές περιοχές» («'Επιστημονικές εκδόσεις Α.Τ.Ε. τεύχος 6 'Απρίλιος - 'Ιούνιος 1978) καί στό σημείο πού γράφει ή συγγραφεύς «'Ορισμένες άγροτικές περιοχές... άναπτύχθηκαν κοντά στά μεγάλα Αστικά Κέντρα κ.λ.π.». 'Εγώ προσωπικά ούτε έχω ούτε είπα ούτε δημοσίευσα ποτέ τέτοια γνώμη. 'Εκείνο πού είχα γράψει είναι: «'Ορισμένες περιοχές, κυρίως λόγω τών έδαφικών... πόρων πού διαθέτουν... σέ συνδυασμό μέ τή θέση τους ως πρὸς τό συγκοινωνιακό δίκτυο τής χώρας... έχουν άναπτύχθει. Άλλες όμως... έχουν μείνει καθυστερημένες παρ' ὅλες τίς δυνατότητες πού διαθέτουν ὅπως...» (Σάς στέλνω καί μία φωτοτυπία πού θά... χρειασθεῖ καί παρκακίω).

2. 'Η δομή του κειμένου τής Ε.Γ. του κεφαλαίου 4.1 στίς σελίδες 156, 157, 158 ακολουθεῖ τή δομή του παλιού άρθρου μου αὐτοῦ πού δημοσιεύτηκε στίς επιστημονικές εκδόσεις Α.Τ.Ε. αλλά καί στό Τ.Ε.Ε. μετά από σχετική διάλεξη. Παρ' ὅλα αὐτά (θά ήθελα νά παρατηρήσω ότι... δέν ανέκάλυψα τήν πυρίτιδα) θά πρέπει νά προσέχουμε ὅταν π.χ. παίρνουμε στοιχεία από τή δημοσίευση αὐτή στα ὁποία είχαν γίνει καί τυπογραφικά λάθη καί τά χρησιμοποιούμε δίχως νά τά βασανίσουμε ή νά κάνουμε τίς πράξεις ὅπως π.χ. στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του άρθρου τής Ε.Γ. καί πίνακας 1 δημοσίευσής μου (βλ. πάλι φωτοτυπία) 'Ήδη όμως σήμερα ή Ε.Σ.Υ.Ε. μέ νεότερη δημοσίευσή της δίνει έντελώς νέα στοιχεία γιά τό 1971 από εκείνα πού εγώ είχα χρησιμοποιήσει.

3. Δέν θέλω νά αναφερθῶ πιά πολύ στο θέμα αὐτό, παρά σημειώνω στήν φωτοτυπία πού σάς στέλνω σημεία σύγκρισης καί αναφοράς του άρθρου τής Ε.Γ. καί τής παλιάς δημοσίευσης καί ὁ καθένας μπορεί νά κρίνει.

Εύχαριστώ
Ι. Πατέλλη

Τήν επιστολή του κ. Πατέλλη θέσαμε ύπόψη τής συνεργατιάς μας Ε. Γιομπρέ, πού μās έστειλε τήν παρακάτω απάντηση:

'Απαντώντας στίς παρατηρήσεις πού κάνει ὁ κ. Πατέλλης στο άρθρο μου «Προβληματικές άγροτικές περιοχές» (Σύγχρονα Θέματα, Τεύχος 7), καί ειδικότερα στο τμήμα πού αναφέρεται στή γεωγραφική - δημογραφική καί κοινωνικοοικονομική διερεύνηση τών προβληματικών άγροτικών περιοχών του ελληνικού χώρου, θά ήθελα νά δώσω τίς ακόλουθες διευκρινίσεις:

Κατ' άρχήν, σέ καμιά περίπτωση δέν θά ήθελα νά νομισθεῖ ότι έσκεμμένα απέφυγα νά κάνω άλλη αναφορά στο άρθρο του κ. Πατέλλη εκτός από αὐτή πού έγινε (ύποσημείωση 34), καί κατά τή γνώμη μου άνεπιτυχή, άφού δέν συνέπιπτε μέ ἤδη λεγόμενα καί γραφόμενά του. Μέ τήν ύποσημείωση αὐτή, ήθελα νά παραλέμψω τόν αναγνώστη στο άρθρο του κ. Πατέλλη πού αναφέρεται στο «'Επίτεδο ζωής στίς άγροτικές περιοχές», προκειμένου νά κάνει παραβολές καί τυχόν συμπληρώσεις σέ ὁλόκληρο τό τμήμα τής ανάλυσης του ελληνικού άγροτικού χώρου. 'Ισως, καί θά ήθελα στο σημείο αὐτό νά έπανορθώσω, ή σχετική παραπομπή νά έπρεπε νά τεθεῖ στήν άρχή του τμήματος αὐτοῦ, προκειμένου νά γίνει πιό έμφανής ή αναφορά στο άρθρο του κ. Πατέλλη, καθώς καί στο σημείο πού έχουν γίνει εκτιμήσεις του κ. Πατέλλη από στοιχεία του Κ.Ε.Π.Ε. ως πρὸς τή σύγκριση του εισοδήματος τών προβληματικών περιοχών μέ αὐτό τής πρωτεύουσας.

Όσον άφορά τήν παρατήρηση ότι ὅσα γράφω στήν ύποσημείωση δέν συμπίπτουν μέ αὐτά πού γράφει ὁ κ. Πατέλλης, δικαιολογείται από τό γεγονός ότι δέν έχουν τοποθετηθεῖ εισαγωγικά πού νά ὑποδηλώνουν τό άκριβές κείμενο του κ. Πατέλλη. 'Αντίθετα, έχει ληφθεῖ ὑπόψη μόνο ή γενική έννοια τών γραφόμενων του.

Ός πρὸς τό ότι ακολουθήθηκε στο ἴδιο τμήμα ή ἴδια δομή μέ τό άρθρο του κ. Πατέλλη, ή παρατήρηση δέν εἰσάθεῖ. 'Ο κ. Πατέλλης θα πρέπει νά γνωρίζει ότι σέ κάθε ανάλυση χώρου ακολουθεῖται μιά

καθορισμένη δομή ανάλυσης τής (α) γεωγραφικής τοποθέτησης του χώρου - περιοχῆς, (β) τών δημογραφικών, (γ) τών οικονομικών καί (δ) τών κοινωνικών χαρακτηριστικών.

Όσο γιά τή διάρθρωση τών τμημάτων πού αναφέρονται στα δημογραφικά καί οικονομικά χαρακτηριστικά, ή ανάλυση πού ακολουθεῖται στο άρθρο μου γίνεται σέ μεγαλύτερο βάθος, μέ χρήση δημογραφικών καί οικονομικών δεικτών, είτε σέ επίπεδο άγροτικών περιοχών κατά νομό ή συνόλου περιοχών επίσης κατά νομό.

Ίδιαίτερα γιά τά δημογραφικά χαρακτηριστικά, θά ήθελα νά προσθέσω ότι ὁ μόνος ἀπόλυτος άριθμός πού χρησιμοποιήθηκε «άβασάνιστα» από στοιχεία τής Ε.Σ.Υ.Ε. στο άρθρο του κ. Πατέλλη είναι ὁ άριθμός τών οικισμών καί τά ποσοστά τους κατά τάξη μεγέθους. Κατόπιν δέ διόρθωσης του ἴδιου, λόγω άθροιστικού λάθους, ὁ άριθμός τών οικισμών άνέρχεται σέ 11.290 αντί 11.289. 'Ός πρὸς τά ὑπόλοιπα δημογραφικά στοιχεία πού χρησιμοποιώ, ὅπως πληθυσμός άγροτικών περιοχών καί ποσοστό άγροτικού πληθυσμοῦ σέ σύνολο νομοῦ, δέν ὑπάρχει σύμπτωση μέ «τά τυπογραφικά - άθροιστικά λάθη» πού έχουν γίνει στο άρθρο του κ. Πατέλλη (βλ. πίνακα 2 του άρθρου μου, σελ. 161 καί «'Επίτεδο ζωής στίς άγροτικές περιοχές». 'Επιστημονικές 'Εκδόσεις 'Αγροτικής, τ. 6, σελ. 101).

Τέλος, στα κοινωνικά χαρακτηριστικά, οἱ δείκτες πού χρησιμοποιούνται συμπίπτουν μέ αὐτούς του Κ.Ε.Π.Ε. γιά τόν καθορισμό του ἐπίπεδου διαβίωσης τών περιφερειών τής χώρας. Οἱ δέ ποιοτικές εκτιμήσεις απορρέουν άφ' ενός από τήν ανάλυση τών στατιστικών δεδομένων, μέ βάση αναφοράς τά μόνα στοιχεία πού ὑπάρχουν τής απογραφῆς του 1971, ή πιό πρόσφατα ὅσον άφορά τούς δείκτες ιατρικής περίθαλψης, καί άφ' έτέρου από γενικές αναφορές πού έχουν επανειλημμένα διατυπωθεῖ σέ μελέτες του Κ.Ε.Π.Ε. καί στήν ελληνική άθροιστικά.

Άκόμα θά πρέπει νά τονισθεῖ ότι μιά στατική διερεύνηση ενός χώρου, καί στήν προκείμενη περίπτωση τών άγροτικών περιοχών του ελληνικού χώρου, δεδομένου καί του χρονικοῦ περιορισμοῦ τών στατιστικών στοιχείων, δέν δίνει πολλά περιθώρια γιά πρωτοτυπίες...